

N:o 148.

Af herr **N. Rosengren**, om ändring af § 11 mom. 2 i lagen
angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877.

Den helgd, som tryckfrihetsförordningens § 2 mom. 3 m. fl. lagstadganden tillförsäkra eganderätt till skrift, torde, vid betraktande af det numera vanligaste sättet för tillämpning af undantagsstadgandet uti § 11 mom. 2 i lag angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877, i vissa fall befinnas mera skenbar än verklig.

Sistnämnda mom. lyder: »Icke heller må såsom eftertryck anses, att delar af tryckt skrift eller, der den är af ringa omfång, hela skriften intages i sådan, ur flera arbeten hemtad samling, som göres för att tjena till bruk vid gudstjenst eller vid den elementära undervisningen i läsning, musik eller teckning eller till historisk framställning; likasom ej heller att i musikaliskt arbete ord aftryckas såsom text.»

Af ordalydelsen i anförda lagrum finner sig mången föranlåten att dela den uppfattning, att en hvar är medgifven rättigheten att ur författares verk utvälja och till så kallade samlingsverk hopställa hvad han sjelf behagar föreskrifva som lämpligt att tjena till bruk vid gudstjenst eller vid den elementära undervisningen i läsning, musik o. s. v.

För gudstjenstens eller den elementära undervisningens behof af dylikt samlingsverk stadgas heller icke något som helst vitsord. Samlaren behöfver endast å titelbladet förebära en, låt vara af innehållet temligen omotiverad, loflig afsigt. Det står honom sedan fritt att ur särskilda författares arbeten, ja, bland hela skrifter af ringa omfång, utgallra det bästa, det värdefullaste och sammanföra detta till en samling, hvars

afsättning bereder honom en vinst, hvilken i de flesta fall torde välla författarne eller deras rättsinnehafvare en motsvarande förlust.

Omformälda moment torde nemligen knappast lägga något hinder i vägen för att t. ex. under uppgiften: »att tjena till bruk vid gudstjenst» (om vid enskild eller offentlig sådan förmäler momentet i fråga intet, hvarigenom äfven större rådum blifvit lemnadt åt godtycket) åvägabringa särskilda samlingar af predikningar, af psalmer och sånger, af religiösa betraktelser o. s. v. medelst urval af ansedda författareshypertaster.

I icke minst betänkelig grad synes tonsättarens och dennes förläggares rätt undergräfd genom det uti ifrågavarande lagrum gifna undantaget från skydd mot eftertryck. Blott man å samlingens titelblad tillkännagifver, att den är »gjord» för »att tjena till bruk vid den elementära undervisningen i musik» eller sång — således vid småskolor, folkskolor, lägre och högre allmänna läroverk, folk- och småskolelärareseminarier med flera läroanstalter, hvilka bibringa elementär undervisning —, tror man sig ega laglig frihet att bland alla slag af musikaliska verk, större som mindre, för sin samling anställa urval af de bästa, mest anslående och omtyckta tonskapelser, att tillegna sig originalmusik till gifven text eller ock en med ej ringa kostnad från tonsättarens sida förvärfvad text till en förefintlig musik. Och att man äfven till fullo vetat begagna sig af denna förmenta frihet, derom vittnar oförtydbart innehållet i de allra flesta af de talrika musik- och sångsamlingar, med hvilka vår litteratur under senast förflutna årtionde blifvit tillökad.

Det är ju helt naturligt, att dylika samlingar kunna till vida billigare pris erbjuda allmänheten originalverkens skönaste skatter, än det som dessa verk måste betinga, när samlaren ej nödgas vidkännas något som helst författarearfvode. Och då derjemte samlingarne ega företrädet att utgöra ett urval, torde det få anses uppenbart, att dessa skola röna en jemförelsevis vidsträckt spridning och sålunda tillskynda författarne af originalarbetena eller deras förläggare en betydande ekonomisk förlust, till hvilken lagstiftningen för visso icke velat gifva anledning och som den säkerligen icke heller skall vilja gilla.

Mot sist antydda uppfattning har visserligen blifvit invändt, att sådana samlingsverk, hvilkas spridning är särdeles omfattande, långt ifrån att tillskynda författarne eller deras rättsinnehafvare förlust, tvärt om bidra att göra en författare känd och sålunda befordra afsättningen af hans alster.

Det torde dock på goda skäl kunna ifrågasättas, huruvida man i allmänhet underkastar sig betydande uppoffringar för att förvärfva sig åtskilliga originalarbeten, hvilkas hufvudsakliga och förnämsta innehåll man redan eger i en samling, som betingat ett jemförelsevis ringa belopp. Erfarenheten har emellertid att framvisa ett motsatt förhållande.

Omförmälda invändning kan väl åtminstone icke ega någon giltighet i sådant fall, då, såsom ofvan anförda moment medgifver, hela skriften, der den är af ringa omfång — en för öfrigt, såsom det vill synas, allt för sväfvande bestämning — intages i sådan, ur flera arbeten hemtad samling. Men i synnerhet när det gäller en jemförelse mellan musikalier och verk af annat innehåll, är det ju allmänt insedt och erkänt, att ett arbete af förra slaget med mindre omfång ej sällan af författaren kräver mera uppoffring af arbete och möda än ett till volumen större arbete af det senare. Med fästadt afseende på detta sakförhållande torde det blifva svårt att finna något rimligt skäl, hvarför författare till skrifter af ringa omfång skola för dessa ega mindre skydd mot eftertryck än det, som tillerkännes dem, hvilkas arbeten hafva ett större omfång, ehuru dessa senare måhända i mera än ett afseende äro i värde de förra underlägsna.

Det kan visserligen icke förnekas, hvad som i detta sammanhang äfven blifvit anmärkt, att nemligen utgifna samlingsverk hafva för undervisningen och folkbildningen stor betydelse. Men detta faktum borde väl ej få anses som giltigt motiv för att ställa vissa författare i saknad af ett i öfrigt nöjaktigt erkänt eganderättsskydd. Ty utgifningen af samlingsverk, när detta sker utan bialsigter i ärligt syfte att dermed gagna gudstjänst eller den elementära undervisningen, kan ej blifva synnerligen försvårad derigenom, att lagen i sådant fall tillförsäkrar författaren lämplig godtgörelse för den egendom, som han öfverlåter till det allmännas tjänst, det vill säga lämplig lön för hans arbete.

Genom en sådan, som det synes, rättmätig och af förhållandena påkallad åtgärd från lagstiftningens sida finge deremot det allmänna rättsmedvetandet den tillfredsställelsen, att det oftast af öfverdrifvet vinstbegär och fåfänga framkallade samlingsnitet icke längre skulle kunna ostraffadt kränka eganderättens helgd genom missbruket af en medgifven frihet. Utan tvifvel skulle ock mången framstående författare och tonsättare, som nu sorgfälligt underlåter att åt sina alster gifva offentlighet, med stegradt intresse ställa sin förmåga i framåtskridandets och den all-

männa bildningens tjänst, sedan han för sina arbeten såge sig frigjord från sin nuvarande undantagsställning af rättslöshet mot eftertryck.

Jag tillåter mig på grund af det anförda hemställa,

att Riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring af § 11 mom. 2 i lag angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877, att författare och deras rättssinnehafvare må för sina i tryck utgifna arbeten under i öfrigt stadgad skyddstid bekomma ett verksamt skydd mot missbruket af den i nämnda lagrum för vissa ändamål medgifna samlingsfriheten.

Och anhåller jag, att denna min motion måtte remitteras till lagutskottet, som, om syftet gillas, torde formulera erforderliga tillägg till och ändring af ifrågavarande moment.

Stockholm den 29 januari 1892.

Nils Rosengren.